

Világszerte nagy föltűnést keltett nemrégiben XII. Pius pápa beszéde a fájdalommentes szülésről; a Szentatyja szavai nyomán a kérdés a katolikus közvélemény érdeklődésének is homlokterébe került. Bizonyára olvasóink is szívesen veszik, ha tájékoztatjuk őket erről a kérdéstről.

Idestova három éve annak, hogy F. Lamaze francia orvosprofesszor a szélesebb nyilvánosság figyelmét is felhívta arra a „pszichofizikai“ vagy „pszicho-profilaktikus“ módszerre, amelyet a szovjet orvosok a szülés fájdalommentes lefolyása érdekében alkalmaznak, s ugyanakkor beszámolt a saját munkájáról is, amelyet az ott látottak és az ottani eredmények nyomán kezdett meg hazájában. Írásában, amely a *Lettres Françaises* első oldalán jelent meg, mindenekelőtt arról tájékoztat, hogy az eljárás, amelyet *Bikov, Velvovszkij* és *Nikolajev* dolgozott ki, *Pavlov* úttörő élettani kutatásain és megállapításain alapzik.

Pavlov legnagyobb felfedezése, amelyért 1904-ben Nobel-díjat is kapott, tudvalevően az, hogy az úgynevezett „feltétlen reflexek“ mellett, amelyek állandóak, a szervezettel veleszületettek és ösztönösek — például nyálérválasztás indul meg önműködően, ha a szájba étel kerül —, vannak „feltételes reflexek“ is, amelyeket a tapasztalás és a tanulás hoz létre. Ha a kutyának például húst nap-nap után mutatunk és a hús mutatásával egyidejűleg csengőt szólaltatunk meg, bizonyos idő múltán tisztán a csengő hangjára is megindul nála a nyálérválasztás mint feltételes reflex. *Pavlov* gondolata volt az is, hogy azokat a megnyilvánulásokat, amelyek a szervezet természetes és egészséges életéhez tartoznak, nem kísérhetik fájdalom-érzések, illet-

ve ha kísérik, akkor ezeket a fájdalom-érzéseket a szervezetben kivülálló tényezők válthatják ki mint feltételes reflexeket. Ebből következik; hogy amennyiben konkrét esetben természetes és egészséges folyamattal állunk szemben, a szülésnek sem kell szükségszerűen fájdalommal járnia. Ha tehát a nők mégis szenvednek alatta, feltehető, hogy lényegileg az a szorongás és félelem az ok, amelyet a közfelfogás már eleve beleidegzett az első gyermekét váró nőbe, a további gyermekeknél pedig az anya saját emlékei is szerephez jutnak.

*Pavlov*nak ebből az elméletéből indult ki *Velvovszkij*, amikor meghirdette a harcot a szülés szükségszerűen fájdalmas voltának általános hiedelme ellen. Ne azt tekintsük feladatunknak — úgymond —, hogy orvosságokkal enyhítsük vagy szüntessük meg a szülő nők „kingjait“, hanem azt, hogy felszabadítsuk őket bármiféle félelem alól. Két segítőtársa volt: *V. Ploticser* és *E. Sufom*. Kísérleteiket 1920-ban kezdték meg, de helytelen irányban, mert hipnózissal próbálkoztak. Amikor azután bizonyossá vált, hogy ezen az úton nem érhetik el a várt eredményt, *Velvovszkij* 1930-ban végkép elejtette a hipnózist és szorosan tartva magát a *pavlovi* fiziológia tételeihez, merőben új módszerhez folyamodott. Lényege ennek az, hogy a leendő anyát a terhesség utolsó öt hetében pszichikai és fizikai nevelésnek vetik alá.

Mint a *Lettres Françaises* ugyanezen számában *René Lelu* riport-szerűen is megírta: „Oktató filmekkel és faliképeken is bemutatva, az orvos közérthetően megmagyarázza nekik, hogy miként függenek össze a szülés egyes mozzanatai a magasabb idegtevékenységgel, amelyet így önmagában egyáltalán nem kísérnek fájdalom-érzések. Hogy a

nő mégis szinte elviselhetetlen fájdalomokat érez, annak a szüléshez fűzött elképzelések a forrásuk, amelyeket évezredek hagyományok rögzítettek bele az agykéregbe. Ha tehát a természetes folyamat valamennyi jelenségét pontosan ismerik s a szülést levezető orvos utasításait követve mindenkor a megfelelő magatartást tanúsítják, akkor nincs okuk a félelemre és semmi különösebb fájdalmat sem érezhetnek. Nem érezhetnek pedig azért, mert sikeresen kikapcsolták a feltételes reflexet, amely előbb még a megkerülhetetlen természeti törvény jellegével bírt.

Velvovszkijnak ez az új módszere, amelyet egyre tökéletesebbé építettek ki, annyira bevált — adja elő a továbbiakban Lamaze —, hogy alkalmazását a Szovjetunió közegészségügyi minisztériuma 1951-ben kötelezővé tette a birodalom valamennyi szülőotthonában. Mint Lamaze hangsúlyosan kiemeli, a módszer világos, ésszerű, egyszerű, s mivel hogy gyógyszerre semmi szükség, a veszélyesség árnyéka sem merülhet fel. Bízást nevezhetjük tehát forradalmi újításnak a gyógyászat történetében. Nem csodálkozhatunk, hogy óriási feltűnést keltett s eleinte nem kevés vitát váltott ki az orvosi világban.

Egyes nyugati körök Grantly Dick Read angol orvosnak igényelték a tudományos elsőbbséget. Read eddig két könyvvel lépett a közönség elé. Az egyik „Gyermekszülés félelem nélkül“ címmel 1942-ben, a másik, amelyben későbbi megfigyeléseiről és eredményeiről ad számot, „Bevezetés az anyaságba“ címmel 1950-ben jelent meg. Mind a két könyv kitűnő munka — állapítja meg Lamaze —, de nincs bennük egyetlen elvi jelentőségű észrevétel vagy eltérés sem, amely miatt szembe lehetne állítani a szovjet közlésekkel. Módszere lényegében azonos a Velvovszkijéval, mint ahogy természetes is — jegyzi

meg Lamaze —, mert hiszen nem képzelhető két különböző módszer, ha egyszer pszicho-profilaxia útján keressük a megoldást. Ami azonban döntő módon a szovjet tudományosság javára szól, az a körülmény, hogy Read is Pavlovból indul ki és kifejezetten az ő tételére támaszkodik. Ami eredményeit illeti, azok is a szovjet adatok keretében mozognak.

„Az egyedül komoly érdek itt egyébként is a nők érdeke — folytatja Lamaze —, s ezzel az érdekel szemben elég szánalmasan hatnak az elsőbbséget hánytorgató szórszállhasogatások. Mi például inkább azt fájlaljuk, hogy még Read eléggé nyilvánvaló és buzdító eredményei sem tudták megmozgatni az illetékeseket Angliában, s így azután az, aminek általánosság kellett volna válnia, mindeztől szórványos és csupán egy elszigetelt orvosi iskola nagyszerű munkája maradt. Mert a fogadtatás, amelyben Read részesült Angliában, ugyancsak kiábrándító. Ez a nemes és meggyőződéses tudós a kartársak hallgatásába vagy rosszakarató gúnyolódásába, a hatóságok közömbösségébe, az anglikán egyház el-lenségességébe ütközött.“

Read talán még több megértésre és több követőre talált az Egyesült Államokban, ahol különösen *Thoms*, a Yale-egyetem tanára, és *Frederick Goodrich*, a new-haveni egyetem tanára vette át módszerét, de ha pompások is eredményeik — írja Lamaze —, messze vannak attól, hogy eljárásukat a kívülálló intézetek zömükben bevezessék.

Máris sokkal előbbre haladt ezen a téren a népi Kína, amelynek kormánya óriási erőfeszítéseket tesz, hogy szaporítsa a szülőotthonokat s ellássa őket olyan orvosokkal, bábákkal és ápolónőkkel, akik már kellő kiképzést nyertek a fájdalommentes szülés előkészítésében. Mindenesetre azonban a Szovjetunió az első s eddig az egyetlen állam — rögzíti meg La-

maze —, ahol „hála a sajátságos szociális klímának“ az új módszer jelentőségének felismeréséből teljes siker fakadt.

Lamaze elmondja, hogy 1951-ben látogatott el először a Szovjetunióba, s Leningrádban, Nikolajev professzor intézetében kísérte végig először a pszicho-profilaktikus eljárás alkalmazását. Egy 35 éves nőt figyelt meg, akinek akkor született az első gyermeke. „Elmúltam már akkor 60 éves — írja Lamaze — s több mint három évtizedes orvosi gyakorlat állt mögöttem, de nyomban elhatároztam, hogy előlről kezdem az egészet s ahhoz a szovjet iskolához szegődöm tanítványnak, amely ily csodálatos eredményekre jutott.“ Visszatérve azonban Franciaországba, hasztalan fordult támogatásért a hivatalos körökhöz. Nagy megértésre talált viszont a szajnai fémmunkások szakszervezeténél, amely rendelkezésére bocsátotta a Pierre-Rouqués kórház szülészeti osztályát. Itt fogott munkába Lamaze 1952. áprilisában. Beszámolója keltéig kezen 1500 szülést vezetett le s eredményei megegyeznek azokkal, mint amelyeket a szovjet tudósok, azután Read, Thoms és Goodrich jelentenek, vagyis, hogy normális esetekben a nők 90%-a fájdalom nélkül hozza világra gyermekét. A kézzelfogható siker, amely Lamaze szerint alkalmasint még fokozható, ekkor már meg is mozgatta a francia közvéleményt. Páris városi tanácsának kezdeményezésére 1953 március 18-án a módszer általános alkalmazásának elrendelése céljából törvényjavaslatot terjesztettek a képviselőház elé. Arról, hogy mi lett e törvényjavaslat sorsa, sajnos, nincs értesülésem.

Mindez, úgy vélem, önmagában is fölöttébb érdekes és tanulságos, a mi szempontunkból azonban egészen különös jelentőséget kapott annak a beszédnek következtében, amelyet XII. Pius pápa mondott el az ideai év január 8-án. A Szentatya

kihallgatáson fogadta akkor a Rómában rendezett nemzetközi nőgyógyászati kongresszus mintegy 700 tagját, s üdvözölte őket, behatóan foglalkozott a fájdalommentes szülés kérdésével is.

A *Témoignage Chrétien* által közölt szöveg alapján a pápa fejtegetéseit a következő pontokra tagolnám:

1. A fájdalommentes szülés új módszerét, a pszicho-profilaktikus módszert, amely Pavlovnak a feltételes reflexekre vonatkozó kutatásait értékesíti, sokszázezer esetben alkalmazták már a Szovjetunióban és Kínában. Elterjedőben van a nyugati világon is. Párisban működik például egy intézet (a Lamaze professzoré), amely kizárólag ezt a módszert használja. Ugyancsak Franciaországban két katolikus intézet is van — az egyik Jallieuben, a másik Cambraiben —, amelyek teljes mértékben átvették az eljárást.

2. Azok a szakemberek, akik kipróbálták, mind azt közlik, hogy igen jelentős eredményeket értek el: 100 szülés közül átlag 86 teljesen fájdalommentesnek bizonyult. (A számbeli eltérés — 86 és nem 90% — alighanem csak látszólagos, mert nyilván abból adódik, hogy a szülések 4%-a eddig is fájdalommentes volt.)

3. A Szentírásban ugyan ezt olvassuk: „Fájdalommal szüled gyermekedet“, ahhoz azonban, hogy e szavak értelmét helyesen ítéljük meg, a vonatkozó szöveg egészének világánál kell mérlegelni az Isten által kimondott átkot. „Amikor Isten ezt a büntetést az összülökre és leszármazottaikra kiterjesztette, nem akarta megtiltani és nem is tiltotta meg az embereknek, hogy a teremtés minden gazdagságát kikutassák és felhasználják, s ezáltal egyre tovább fejlesszék a kultúrát; hogy a kultúra segítségével elviselhetővé és szebbé tegyék ennek a világnak életét, megkönnyítsék a munkát, csökkentsék a szenvedést,

a betegségeket és a halálózást; röviden, hogy uralmuk alá hajtásák a földet. Mi több, Évát megbüntetve Isten nem akarta eltiltani és nem is tiltotta el az anyákat attól, hogy igénybe vegyék azokat az eszközöket, amelyek a szülést könnyebbé és kevésbé fájdalmasá teszik. Az Írás szavai akkor is igazak maradnak abban az értelemben, ahogy a Teremtő értette azokat: az anyaság súlyos terheket helyez az anya vállára.“

4. Egyesek azt állítják, hogy a gyermek világrahozása kezdetben teljesen mentes volt a fájdalomtól és csak később vált fájdalmasá (mint a pápa megjegyzi: esetleg éppen Isten ítéletének téves értelmezése következtében). Szerintük az önszuggesztív, a mások által való szuggeráltság és képzettársítások miatt fellépő feltételes reflexek, valamint a nők helytelen magatartása játszott közre a folyamat fájdalmosságában. Mindezeket az állításokat így a maguk egészében mindezideig nem sikerült bizonyítani. Az viszont tisztázódott, hogy a szülő nők helytelen pszichikai és fizikai magatartása nagy mértékben okozza, illetve fokozza a szülés nehézségeit.

5. Az új módszerben nincs semmi olyan, ami erkölcsi szempontból kifogás alá esnék. A kereszténység ugyanis sem a szenvedést, sem a keresztet nem értelmezi tisztán negatív módon. Ha tehát az eljárás csökkenti vagy éppen megszünteti a szülés fájdalmait, az anya minden lelkiismereti aggály nélkül folyamodhatik hozzá. Ha viszont a módszer részben vagy egészben nem válik be nála, akkor legyen tudatában annak, hogy számára a szenvedés is a jónak lesz forrása, ha az Isten akarata iránt való engedelmességgel viseli el azt.

6. A kutató tudósok világnézeti beállítottsága önmagában nem bizonyít semmit megállapításaik igazsága vagy értéke mellett. Pythagoras elmélete vagy — hogy az orvosi

tudomány területén maradjunk — Hippokrates megfigyelései, amelyeket helyesnek ismertünk el, vagy Pasteur és Mendel felfedezései nem függenek tartalmuk igazsága tekintetében szerzőjük erkölcsi vagy vallási felfogásától. Tételeik sem nem „pogány“, sem nem „keresztény“ tételek annak folytán, hogy Pythagoras és Hippokrates pogányok, Pasteur és Mendel keresztények voltak. Tudományos megállapítások csupán azért és olyan mértékben igazak, amiért és amilyen mértékben megfelelnek az objektív valóságnak.

A pápa szózata, amelynek kiemelkedő elvi jelentőségét több szempontból is könnyen kielemezhetjük, nagy feltűnést és általános figyelmet keltett az egész világon. Mutatja, hogy azok a lapok is részletesen kitértek rá, amelyek a dialektikus materializmust vallják. A római *Unitá* például nem kevesebb, mint három cikkben foglalkozott vele. A párisi *L'Humanité* tudósítást adott arról a beszélgetésről is, amelyet ebből az alkalomból Clara *Candiani* folytatott Lamaze professzorral a francia rádióban. „Ezeknek a kijelentéseknek — mondotta Lamaze —, amelyek annyira szabatosak és oly határozottak, mérhetetlen visszhangjuk lesz mindenütt. Sok, nagyon sok embert, akik főleg erkölcsi vagy vallási okokból aggályoskodtak, hozzá fognak segíteni ahhoz, hogy megnyugvással és bizalommal tekintsenek a fájdalommentes szülés pszicho-profilaktikus módszerére.“

Erdemesnek tartom ideiktatni *Zemplén Györgynek*, a budapesti Hit tudományi Akadémia morális-professzorának számunkra tett nyilatkozatát is: „A Szentatya beszéde olyan tömören és világosan fogalmazta meg a felmerült kérdésre adható választ, hogy a katolikus erkölcsstan művelője aligha fűzhet valamit is hozzá. De talán nem lesz érdektelen, ha elmondom, hogy éppen a szülési fájdalmak csillapítá-

sának kérdésében a moralisták táborában hosszabb időn át megoszlottak a vélemények. *Niedermayer* például abban a nagy művében, amely az eredményes lelkipásztorkodáshoz megkívánt orvostudományi ismeretekről szól, részletesen tárgyalja a kérdést és állásfoglalásuk szerint két csoportra osztja a moralistákat. Az egyik csoport minden fenntartás nélkül megengedhetőnek tekinti a fájdalomcsillapítást. A másik csoport tartózkodóbban nyilatkozik, és pedig főleg azért, mert nem látja eléggé biztosított-nak, hogy az általuk figyelembe vett módszerek később nem hatnak-e vissza kedvezőtlenül az anyára vagy gyermekére. Meg kell azonban állapítanunk, hogy *Niedermayer* és az általa idézett moralisták is kizárólag a kísérletképen alkalmazott vegyszeres kábításokat vetik figyelembe. A szovjet tudósoknak a Szentatya által is helyeselt módszere viszont tisztán természetes úton keresi a megoldást: kizárólag az ember pszichikai és fizikai adottságaira hagyatkozik. Ebben van nagy előnye s ezért is helyeseltető fenntartás nélkül.

Barátaimtól tudtam meg, hogy az új eljárásnak jeles művelője van hazánkban is. A budapesti I. sz. Női-klinika vezető professzora, *Horn Béla*, már 1950-ben hozzáfogott a pszicho-profilaktikus módszer alkalmazásához. Az eredményekről *Horn* 1952-ben számolt be először az egyik orvosi szaklapban, igen kielégítőek, különösen ha tekintetbe vesszük a meglehetősen zavaró külső körülményeket. Ahhoz ugyanis, hogy *Velvovszkij* bevált eljárását maradéktalanul hasznosítsák, olyan intézetekre lenne szükség, amelyek mindenestől erre vannak beállítva, s amelyeknek minden alkalmazottja a portástól az ápolónőig, a bábától az orvosig megfelelő kiképzésben részesült. Olyan nagyforgalmú üzem, mint amilyen a klinika, amelynek sok más feladattal is

meg kell birkóznia s ahol a szülő nők nem különíthetők el minden esetben aszerint, hogy kik részvételük előkészítésben, kik nem, kevésbé alkalmas erre. Nagyon szerencsés nekiindulás lenne tehát, ha egyelőre a kisebb intézetek rendeznék át üzemüket teljes egészében az új eljárásra, amelyről nem kétséges, hogy a jövőnek az útja.

Befejezésül pedig hadd idézzem a híres angol szülész, *Sampson* szavait, amelyek a leginkább felmerülhető ellenvetésre válaszolnak, arra nevezetesen, hogy az anya nem fogja eléggé szeretni azt a gyermeket, akiért „nem szenvedett meg”: „Legyenek nyugodtak, az a gyermek éppen elég szenvedést fog még okozni az édesanyjának, ha éppen ezen múlték, hogy megszeresse.” Erre utalt a Szentatya is: „Az anyaság súlyos terheket helyez az anya vállára.” S valóban, ha az orvosi tudomány enyhíteni fogja, vagy akár meg is szünteti a szülés fájdalmasságát, soha nem fogja levenni a magzat kihordásával járó kellemetlenségeket és a gyermek későbbi gondozásának terhét sem. Az, hogy az anyák áldozatosan vállalják ezeket a szenvedéseket, teendőkét és önmegtágadásokat, mindig érdemük. marad, olyan érdem, amelyért szeretet és megbecsülés illeti őket.

Mondjuk meg nyíltan: a sok talány közül, amely *Jeanne d'Arc* alakját körülveszi, a katolikus hívőt ma is az ejti a legnagyobb zavarba, hogy 1920 május 20-án ugyanaz az evanghél avatta Johannát szentté, mint amelynek bírósága 1431. május 30-án eretnekség címen máglyára küldte. Nem kétséges ugyanis, hogy egyházi bíróság volt az, amely Johannát elítélte. Mi itt a magyarázat? Ezzel a nyugtalanító kérdéssel foglalkozik *Ida Friederike Görres* abban a bevezető tanulmányában, amelyet *Sven Stolpe* svéd költő *Jeanne d'Arc*-könyvének német fordításához írt. A tanulmányt

némi rövidítéssel a *Wort und Wahrheit* is közreadta.

Ma már pontosan tudjuk — írja Görres —, hogy rosszul álcázott „Justizmordról“ volt szó, amelynek kedvéért szemérmetlenül, alattomosan és természetesen elcsavarták a jogot, tisztességtelen kihallgatásokhoz, brutális fenyegetésekhez, testi és lelki kínzásokhoz folyamodtak — ámbátor a tulajdonképeni torturát csak bejelentették, de végre nem hajtották. Bizonyítékokat hamisítottak, vallomásokkal visszaéltek. Mindezek tények. Tény azonban az is, hogy a politikai cél és a hozzá igazodó eszközök mellett: nevezetesen, hogy a francia királykoronázást egy boszorkány művének tüntessék fel, egy második és tisztán vallási kérdés körül is forgott a per, ez pedig az volt: vajjon az általa hallott hangokat illetően hajlandó-e alávetni magát Johanna az egyház ítéletének? S mint Görres kiemeli, meg kell lenni bennünk a bátorságnak, hogy a pernek ezt a részét is becsületesen kihámozzuk.

Ez a második kérdés nem volt önmagában sem politikai, sem jogi. Kifejezetten teológiai mérlegelés tárgyát tette. A bíróságban az angolkkal összeesküdött és kezükben eszközüül szolgáló *Cauchon* püspökön kívül, aki Johanna halálát akarta („Püspök, ti meggyilkoltok engem!“), és a többi cinkoson kívül ott ültek a Sorbonne föltétlenül tiszteletet érdemlő hittudósai, magiszterek és szerzetesek, akik jó lelkiismerettel láthattak hozzá feladatukhoz. Annál inkább, mert azokban a zaklatott időkben ugyan-csak bőven akadtak „látnokok“ és „próféták“.

Amit az egyház „karizmatikusnak“ nevez, nem vált külön e kor tudatában, még kevésbé a gyakorlatban attól, amit az egyház „mágikusnak“, „démoninak“ nevez, nem is szólva a hisztériáról és elmebetegségről, ami így mind egyetlen áradássá vegyült akkoriban. Hogy valami rendet teremtsenek

ebben a sokszor bénító, nem egyszer felborulással fenyegető zür-zavarban, nemcsak elméleti szükségesség volt, de olyan feladat is, amelynek megoldását az akkori társadalom létérdekei követelték. S nyilvánvaló, hogy ezzel a legnagyobb mértékben fontos feladattal nem is bízhattak meg másokat, mint az egyház embereit, akiket egyedül tekintettek illetékeseknek ezen a területen. Nem minősíthető tehát sem túlkapásnak, sem gonoszságnak, sem fondorlatnak, hogy a „Jeanne d'Arc-éset“ megvizsgálását is vállalták a teológusok.

Johanna maga sem vitatta soha ezt a jogukat. Kezdetől fogva alávetette magát ítéletüknek. Amikor először jelent meg a történeti színen, hogy „küldetését“ teljesítse, *Regnault* poitiersi érsek le is folytatott egy vizsgálatot, amely Johanna javára dőlt el. Így természetesen súlyos formahiba és jogsértés volt, hogy *Cauchon* a saját bírósága elé mert vinni egy olyan ügyet, amelyet *Poitiers*ben már pozitív módon lezártak s amelyben olyan főpap döntött, aki őneki fölöttese volt. Világos az is, hogy *Cauchon* a per kimenetelét illetően már eleve szilárdan lekötötte magát. Johanna, akit barátai a helyzetről tájékoztattak, nem is késlekedett, hogy a poitiersi ítéletre hivatkozzék. S megint csak titkos barátai tanácsára bejelentette ez előtt az ellenséges hatóság előtt, hogy a zsinathoz és pápához felebbez. A kihallgatások és keresztkérdések határtalan huzavonája végül is a per központjává emelkedő párbeszédre zsugorodik össze:

„Ha azonban a küzdő egyház azt mondja neked, hogy sugallataid képzeltek vagy az ördög találmányai, tiszta babona vagy véték — alá fogod vetni magad akkor az egyháznak?“

Johanna válasza: „Alá fogom vetni magamat Úramnak, akinek parancsait mindenkor engedelmesen követem... Lehetetlen lenne visz-

szavonnom mindazt, amiről a bíróság előtt azt mondtam, hogy Isten parancsára cselekedtem... S akkor is, ha a küzdő egyház az ellenkezőjét parancsolná, akkor sem riadnék vissza senki ember előtt — csakis Urunk előtt, akinek mindig engedelmeskedtem.“

„Tehát te nem hiszed, hogy alá vagy vetve a földön élő egyháznak, vagyis a Szentatyának, a bíborosoknak, az érsekeknek és az egyház többi prelátusainak?“

Johanna: „Igen, de elsőbben Istennek engedelmeskedve. Deo primum servito.“

Híte mind az egyház tanításában, mind az egyház kormányzatában szepőlтелен és ingadozás nélküli — mutat rá Görres. Halálos ellensége is kénytelen jegyzőkönyvbe vétetni kijelentését: „ezek szerint tehát nem kívánsz fenntartani semmit abból, ami tetteidben vagy beszédeidben ellenkezik a keresztény hittel, amelyet a jószágos Isten adott nekünk“, és Johanna megerősíti: „Ahhoz a felelethez, amelyet nektek adtam, épp olyan szilárdan ragaszkodom, mint magához Urunkhoz, Istenünkhöz.“

Szenvedélyesen és megindítóan szólal meg ez a fentartás nélküli hit könyörgő kérésében és esdeklésében a megtagadott szentségekért és a keresztény temetésért. Mivel hogy nem engedték áldozni, a kihallgatásra menet legalább a bezárt kápolna ajtaja előtt térdel le, hogy imádjja Urát a tabernákulumban, s az emberséges börtönört kemény dorgálásban is részesítik fölöttese, amiért ezt megengedte. Nem merül fel Johannában a legkisebb kétely sem annak tekintetében, amit az egyház hitként gyermekkorától tanult és átélt. Eszébe sem jut, mint olyan sokaknak e valóság annyira zilált korban, hogy csupán egy szellemi, egy mennyei egyházzól fessen magának családja képet, amelyhez mérten a földi egyházat a távolság miatt elvethetné. Ellenkezően — a bíróságnak kell

őt kioktatnia arról, hogy egyáltalán van különbség a diadalmas és a küzdő egyház között! Az első közvetlen kérdésre, hogy alá akarja-e rendelni magát az egyháznak és el akarja-e ismerni annak tekintélyét, vagy sem, olyan feleletet adott, amely egyenesen megrázó a maga jámbor gyermekdedségével — miként csengetett ez azoknak a bíráknak fülében! —, hogy igenis, alárendeli magát Istennek, aki őt küldte, valamint a Szent Szűznek és a paradicsom összes szentjeinek: „és én nem tudom másként érteni, mint úgy, hogy ez egy és ugyanaz, Isten és az egyház, és hogy ez a dolog semmi nehézséget sem okozhat. Miért beszéltek ti annyit erről és arról, amikor ez ugyanaz?“

Szerencse, mondhatnók Görres szerint ennél a résznél, hogy Johanna nem volt férfi, méginkább, hogy nem volt értelmiségi, aki most indítatva érezte volna magát, hogy személyes zsákutcájából menekülő egy elvet, egy rendszert, egy világnézetet, sőt egy teológiát szerkesszen. Ezt csinálták az eretnekek. Ő a maga útját követte, de nem kívánta, hogy mások is így tegyenek. Nem következtetett belőle semmit, csupán átélt. A papok, akik sarokba akarják szorítani, összezavarják és gyötrik, változatlanul papok maradnak előtte: Szemtől-szemben elmentmond nekik abban az egyetlen pontban, amelyben úgy tudja, hogy nincs igazuk — de mindjárt könyörög is feloldozásért, áldoztatásért és keresztény temetésért, amit csak azok adhatnak meg neki.

S amikor a sok minden után, amit terhére róttak: varázslás, gonosz szellemekkel cimborálás, az egyházi ünnepnapok megvetése és hasonlók, a vádirat 61-ik cikkelyében ide érnek: „elutasítja azt, hogy alávesse magát a küzdő egyháznak“, csak akkor töri meg Johanna a hallgatást, s amit a többi rágalmnál alig tett meg, hangosan kiáltja közbe: „Nem! Én teljes szívemből tisztelettel és megbecsüléssel

viseltetem a küzdő egyház iránt! Felebbezek a Szentatyához, a pápához, és a szent egyházi gyülekezethez!" És: „Vigyetek a pápához, felélni fogok neki!"

Alázatosan és hálással járul a végén a szentségekhez, alázatosan kéri még a veszthelyen is a jelenlevő papokat, hogy öndegyikük mondjon szentmisét az ő szegény lelkének nyugalmaért.

Johanna tehát, ha ellenállást is tanúsít az egyházi bírósággal szemben, semmiképen sem eretnek! Eretnekké ugyanis a katolikus fellegőség szerint nem a hitben vagy a vallási gondolkodásban való tévedés teszi az embert — mint Görres megjegyzi: az egyháznak hány tagja maradna különben mentes e gáncstól? —, hanem az engedetlenség: a szellemi dölyfösség, a tekinthetőség megvetése, az önféjűség, amely az önérvényesülés okából a saját vallási nézetét, a saját vallási élményt az egyházi hivatal ítéletének fölébe helyezi.

Az egyház — folytatja Görres — bizalmatlan a „belső megvilágosodásra” való hivatkozás irányában. Annnyira bizalmatlan, hogy magartartása újból és újból meglepi az egymást követő nemzedékeket. Az egyház tudja, hogy mindig vannak szentek és választottak, akikhez Isten közvetlenül odahajol, de tudja azt is, évszázadok hosszú tapasztalatából, hogy milyen sok zavar, felhúzóvágy, öncsalás és elvakultság húzódnak meg a „belső megvilágosodás” fönséges kifejezése mögött. Éppen ezért azokkal szemben, akik „megvilágosítottaknak”, „felébresztetteknek” adják ki magukat, az egyház mindaddig bizalmatlan, míg küldetésük isteni eredetének próbájaként éppen az engedelmességükről meg nem bizonyosodott. Ennek a próbának megállását tekintve az egyház annak a döntő mozzanatnak, amely egyáltalán alapot teremthet ahhoz, hogy a közlésekkel és igényekkel komolyan foglalkozzék.

Johanna ellentmond és ellenáll, de nem azért, mintha nem akarna engedelmeskedni. Paradoxonnak hangzik — mutat rá Görres —, de pontosan fedi a tényeket.

Nagyon kell ügyelnünk arra, hogy Johanna történeti helyzetének sajátosságát szem előtt tartsuk. Nem szabad elfelejteni, hogy a boszorkányság gyanúja joggal merült fel ellene. Bírának viszont kötelessége lett volna Róma felé továbbítani a föllebbezést. Johannát nem Róma, a hivatalos egyház ítélte el, hanem annak csak egy alsóbbfokú bírósága. Ez rendkívül jelentős tény és egyben felelet az ismertetésünk elején felvetett kérdésre: ugyanaz az egyház avatta-e szentté, amely korábban máglyára ítélte.

Johannának azonban személyileg nem ez volt a problémája. Az ő lelkében a bíróság magát az egyházat jelentette, és ennek az egyháznak parancsa szembekerült a meggyőződése szerinti isteni paraccsal. Azzal a paraccsal, ami a jelen esetben egyszerűen rejtve maradt az egyházi felsőbbség előtt. Rejtve maradt a dolog természeténél fogva, hiszen az ilyesfélének lehet bebizonyítani, csak hinni lehet. És ők nem hitték. Hogy hitelenségük mennyire függött össze bűnös szándékkal, azt Johanna nem volt képes megítélni, de nem is akarta. Különben is, sok mindent nem tudott ő abból, amit mi ma tudunk arról a bíróságról. Azt az egyet tudta csupán, hogy azok nem látnak ott, ahol ő lát, és hogy neki kötelessége azon az úton járni, amit neki Isten mutatott.

A Johanna-élet felvet egy nehéz, de az egyház történetében nem egyszer felmerült problémát. Megeshet — mondja Görres —, hogy mivel az egyház vezetői is csak emberek, ritka esetekben, — természetesen nem a hit és erkölcsbe vágó tévedhetetlen egyházi döntésekre gondol a szerző — nem az egyházi tekintély képviseli Isten akaratát, hanem valakinek egyéni lelkiismeret.

retében szólal meg az. Ha ilyenkor az illető benső meggyőződése ellenére is a tekintélynek engedelmeskedik, engedelmissége már nem „szent engedelmisség“, hanem az ellenkezője.

De honnét tudhatjuk ilyenkor, hogy a mi meggyőződésünk és viselkedésünk nem ördögi sugallatból, önzésből vagy gögből származik-e? Johanna viselkedése mindenestre jó útmutatás e tekintetben. Egyrészt, azzal, amit már említettünk, hogy elvileg nem tagadja az egyházi tekintélyt s minden egyébben készségesen követi is annak szavát, másrészt egyszerű, alázatos, elkeseredés, „ressentiment“, akaratosság, önsajnálát és mártírpóz nélküli magatartásával, amely telve van tisztelettel, de ugyanakkor mély szomorúsággal is a körülötte kavargó és számára érthetetlen zavar miatt.

Régóta tudjuk, hogy abban a

küzdelemben, amelyet az egyház vívott a múltban a szerinte eretnekiségnek minősülő áramlatok ellen, mindkét oldalon voltak iragikus áldozatai az emberi tévedékenységeknek: az ítélkezők között éppúgy, mint az elítéltek között. Nem ujság ez a „bűnösök egyházának“ életében. Johanna esetében ma már kétségbevonhatatlanul látjuk, hogy ki tévedett. Hiszen az egyház a szenttéavatásban kimondotta a végső szót, a szenttéavatás pedig, — mint tudjuk —, a tévedhetetlen döntések közé tartozik.

Az Orleansi Szűz alakjában azonban az egyház, amely anyja és védője a gyenge és tévelygő keresztény emberiségnek, szívére vonja mindazokat, akik az emberek megítélése szerint tévedtek, Isten szemében azonban ártatlanok voltak, és földi megszégyenülésüket a szentek mennyei dicsőségével koronázza meg.

A KIS ÚT

... Hozzám az Isten nem igazságos. Kezdem azon, hogy harminc-éves létemre még mindig nincsen állásom. Miért? Mert nincsenek protektoraim, nincs senki, aki az én ügyemet igazán a magáévá tenné. Ha ajánlanak is egy állást, ott bizonyára olyan kevés a fizetés, vagy olyan messze van a lakásomtól, vagy olyan terhes a munka, hogy azzal nem érdemes foglalkozni. És ha néha sikerül egy jobb helyet kifogni, azonnal megkezdődik a fúrás, és nem is nyugszanak addig, amíg ki nem nyírtak. Így most már nincs is kedvem semmihez, még az ágyból felkelni sem. Igaz, hogy nem is érdemes, mert anyám korán reggel megy el munkába, úgy hogy csak akkor ér rá befűteni és takarítani, amikor este hazajön. Hát én mit is csinálnék abban a rendetlen lakásban?

Hogy mit csináljon a rendetlen lakásban? Hát rendet. És menjen el vásárolni, és főzzön és mosogasson és vasaljon és foltozzon és stoppoljon, vagyis végezze el legalább is azt a munkát, amellyel arműgy is dolgozó és — alighanem már kissé öregedő — édesanyját megkímélje a túlterheléstől.

Levelét nem írta alá, csak „Két-

ségbeesett“ jelzéssel, s így nem tudjuk, hogy „fiú-e vagy lány“, de a fentiek a fiúknak ugyanúgy szólnak. Nincsen semmi jogcímük, hogy nemükre való hivatkozással édesanyjukra hagyják a házimunkát. „Kétségbe esni“ azon, hogy „nem talál munkát“ és el nem végzi azt, amely ott kínálkozik (elvégzésért könyörög) a szeme előtt... ez bi-